

U Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**ATRIBUCIJE USPJEHA I NEUSPJEHA TE NJIHOVA POVEZANOST S
PERFEKCIONIZMOM KOD SPORTAŠA NATJECATELJA**

Diplomski rad

Rebeka Tandarić

Mentorica: Dr.sc. Margareta Jelić

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

UVOD	1
Atribucije	1
Prediktori i posljedice atribucija	4
Atribucije u vlastitu korist	5
Atribucije i sport	6
Perfeksionizam	9
Perfeksionizam, atribucije i sport	12
 CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	 13
 POSTUPAK	 15
Sudionici	15
Mjerni instrumenti	15
Postupak	17
 REZULTATI	 17
 RASPRAVA	 22
Metodološka ograničenja istraživanja	30
 ZAKLJUČAK	 31
LITERATURA	32
PRILOG	36

Naslov: Atribucije uspjeha/neuspjeha i njihova povezanost sa perfekcionizmom kod sportaša natjecatelja

Sažetak: Razumijevanje ranijih uspjeha i neuspjeha (i toga čemu ih pripisujemo) omogućuje nam da se bolje pripremimo za nove izazove i povećamo vjerojatnost uspješnih ishoda. Upravo zato su atribucije iznimno važne u sportskom kontekstu. Uspjeh u sportu često podrazumijeva savršenu izvedbu. Međutim, ukoliko nije pravilno usmjerena, težnja za savršenstvom može dovesti do negativnih posljedica. Ovim istraživanjem željeli smo ispitati kakve atribucije sportaši donose za uspjeh i neuspjeh te u kakvom su te atribucije odnosu s perfekcionizmom. Također, ispitali smo i kako se rezultati na ovim dimenzijama razlikuju s obzirom na spol i dob sudionika. Sudionici u istraživanju bili su sportaši natjecatelji (N=154) iz tri borilačka sporta (judo, karate i taekwondo) s područja Republike Hrvatske. Za mjerenje dimenzija atribucija koristili smo Skalu za mjerenje uzročnih atribucija (CDS-II; McAuley, Duncan i Russell, 1992), dok smo za mjerenje perfekcionizma koristili Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PANPS; Terry- Short, Owens, Slade i Dewey, 1995). Rezultati su pokazali da sportaši donose više internalne, stabilne, osobno i izvana kontrolabilne atribucije za uspjeh u odnosu na neuspjeh. Nakon podjele ispitanika na adaptivne i neadaptivne perfekcionista te neperfekcionista temeljem njihovog rezultata na obje dimenzije perfekcionizma, rezultati analize pokazali su da kod najuspješnijeg nastupa adaptivni perfekcionista donose internalnije atribucije za koje smatraju i da su više pod njihovom kontrolom od druge dvije skupine. S druge strane, kod neuspješnih nastupa neadaptivni perfekcionista donose stabilnije i više izvana kontrolabilne atribucije od adaptivnih perfekcionista. Nadalje, stariji ispitanici donosili su više internalne i nestabilne atribucije za uspjeh i neuspjeh, više osobno kontrolabilne atribucije za uspjeh od te manje izvana kontrolabilne atribucije za neuspjeh od mlađih sudionika. Također, stariji su ispitanici imali izraženiji pozitivni te manje izražen negativni perfekcionizam. Nisu utvrđene razlike u spolu niti kod jednog konstrukta.

Ključne riječi: uzročne atribucije, perfekcionizam, borilački sportovi

Title: Success and failure attributions of athletes and their association with perfectionism

Abstract: Understanding of successes and failures that have occurred in the past allows us to better prepare for new challenges and increase the likelihood of successful outcomes in the future. That's why attributions are extremely important in the sport context. Success in sport often implies perfect performance. However, if not properly focused, striving for perfection can lead to negative consequences. In this study we wanted to examine the attributions for success and failure made by athletes and their association perfectionism. In addition, we examined how the results on these dimensions differ according to gender and age of participants. Participants in the study were athletes (N = 154) from three martial arts (judo, karate and taekwondo) from Croatia. For measuring dimensions of attributions we used Causal Dimension Scale (CDS - II; McAuley, Duncan and Russell, 1992) and for perfectionism we used Positive and negative perfectionism scale (PANPS, Terry - Short, Owens, Slade and Dewey, 1995). Results showed that athletes made more internal, stable, personally and externally controllable attributions for success than for failure. Adaptive perfectionists made more internal and personally controllable attributions for most successful competition than the other two groups (maladaptive perfectionists and not perfectionists). On the other hand, for the least successful competition maladaptive perfectionists made more stable and externally controllable attributions than adaptive perfectionists. Furthermore, older participants made more internal and unstable attributions for success and failure, more personally controllable attributions for success and less externally controllable attributions for failure than younger participants. Also, older participants had a stronger positive and less pronounced negative perfectionism. There were no significant gender differences.

Key words: causal attributions, perfectionism, martial arts

UVOD

Atribucijska teorija pokušava objasniti svrhu i posljedice različitih tumačenja uspjeha i neuspjeha. Atribucije, objašnjenja koja pripisujemo događajima, mogu utjecati na naša buduća očekivanja, emocije, izvedbu i napor koji ulažemo. Osim što pokušavaju identificirati moguće uzroke događaja, atribucije uključuju i vjerovanja o mogućnosti kontrole nad onim što nam se događa. One ne moraju biti stvarni uzroci već više predstavljaju percepciju onoga tko ih donosi. Činimo ih jer želimo objasniti, razumjeti i predvidjeti svoje i tuđe ponašanje ili se pokušavamo opravdati, osjećati bolje i predstaviti se bolje okolini. Razumijevanje ranijih uspjeha i neuspjeha (i toga čemu ih pripisujemo) omogućuje nam da se bolje pripremimo za nove izazove i povećamo vjerojatnost uspješnih ishoda. Upravo zato su atribucije iznimno važne u sportskom kontekstu. Kako bi se razvila i poboljšala sposobnost pojedinca kao sportaša, nužno je razumjeti i objasniti njihove uspjehe i neuspjehe u prošlosti (Allen, Jones i Sheffield, 2009). Percepcija sportaša u tom je procesu posebno važna jer ona uvelike određuje na koji će se način oni ponašati u sličnim situacijama u budućnosti.

Uspjeh u sportu često podrazumijeva savršenu izvedbu. Međutim, ukoliko nije pravilno usmjerena, težnja za savršenom izvedbom može dovesti do negativnih posljedica kao što su anksioznost, pretjerana samokritičnost, smanjeno očekivanje uspjeha u budućnosti, smanjeno samopouzdanje, a samim time i do lošije izvedbe. Istraživanja perfekcionizma pomažu nam da otkrijemo kako možemo pravilno razviti postavljanje izuzetno visokih standarda za izvedbu koji su ključni za uspjeh u sportu, te istovremeno smanjiti tendenciju pretjerane samokritičnosti i samookrivljavanja koji taj uspjeh mogu ugroziti. Ono što je posebno zanimljivo je vidjeti kako je perfekcionizam povezan s razlozima za koje sportaši smatraju da su doveli do uspjeha i neuspjeha na natjecanju, i u kojoj mjeri oni određeni ishod pripisuju sebi.

Atribucije

Središnje je zanimanje atribucijskog pristupa u socijalnoj psihologiji razumjeti i objasniti čemu ljudi atribuiraju ili pripisuju uzroke vlastitog ponašanja i ponašanja drugih ljudi (Pennington, 1996). Atribucijska teorija predstavlja opis procesa kojim ljudi objašnjavaju uzroke tog ponašanja (Aronson, Wilson i Akret, 2005). Postoji mnogo različitih teorija, a osnovna ideja koja ih povezuje je da ljudi tumače događaje u

terminima njihovih uzroka i da ta tumačenja imaju značajnu ulogu u determiniranju reakcija na događaje. Kada ljudi misle da znaju zašto se nešto dogodilo, to im pomaže razumjeti kako je do toga došlo te kako mogu na slične situacije utjecati u budućnosti. Objašnjenja i zaključci do kojih čovjek dolazi prilikom procesa atribuiranja utječu na njegova očekivanja, emocije i ponašanja. Važna značajka atribucija je da su one u potpunosti donesene od strane promatrača i ovisne o njemu, kao i o situaciji u kojoj se donose (prema Weiner, 1985). Teorija atribucija bila je predmet mnogih znanstvenih istraživanja, a bez obzira na kritike još uvijek se smatra izuzetno važnom teorijom, kako u eksperimentalnom tako i u primijenjenom smislu (prema Rogers, 2003).

Sveobuhvatni model atribucijskog procesa Kelley i Michela (1980.) navodi da je u procesu atribuiranja moguće razlikovati *antecedente* (informacije, vjerovanja, motivacija, individualne razlike), *atribucije* (percipirani uzrok) i *posljedice* (očekivanja, emocije, ponašanje). Sve teorije atribucija ne obuhvaćaju cijeli taj proces. Osnivačem atribucijske teorije smatra se Fritz Heider (1958; prema Aronson, Wilson i Akret, 2005) koji je uveo lokus uzročnosti te ga podijelio na unutarnju i vanjsku atribuciju. Između njih je pretpostavio obrnutu povezanost. Heiderove postavke potaknule su brojna istraživanja u ovom području, a njegov je model kasnije nadopunjavan u drugim teorijama atribucija. Jones i Davis (1965; prema Hewstone, 1998) opisali su atribucijski proces u kojem je cilj odrediti je li opaženo ponašanje i namjera koja stoji iza njega korespondentno sa nekom stabilnom osobinom te osobe. Prosudba promatrača o tome je li ponašanje povezano s nekom određenom osobinom naziva se korespondentni zaključak i on predstavlja središnji pojam teorije (prema Hewstone i Stroebe, 2001). Najveći doprinos ove teorije je uvođenje pogrešaka atribuiranja u istraživanje atribucija. Kelleyev doprinos teorijama atribucija (prema Hewstone, 1998) bazira se na analizi informacija koje dovode osobu do atribucijskog procesa. Ovisno o količini informacija, postoje dvije moguće situacije. Jedna je da osoba ima informacije iz više izvora te može percipirati kovarijaciju opaženog ponašanja i njegovih potencijalnih uzroka. U drugom je slučaju promatrač suočen sa situacijom prvi puta je na temelju jednog opažanja mora zaključiti koji bi bili potencijalni uzroci opaženog efekta.

Weinerov model, za razliku od Kelleyevog modela i modela Jonesa i Davisa, obuhvaća sva tri koraka sveobuhvatnog modela procesa atribuiranja (antecedente,

atribucije i posljedice). Weiner razvija podjelu uzroka ponašanja temeljenu na osobinama koje leže u njihovoj podlozi, a koja sadrži tri dimenzije: lokus uzročnosti, stabilnost i kontrolabilnost (Slika 1). Pri tome se *lokus uzročnosti* odnosi na pripisivanje uzroka nečemu što se nalazi unutar ili izvan osobe, *stabilnost* se odnosi na vremensku prirodu uzroka koja može varirati od stabilne do nestabilne, a *kontrolabilnost* se odnosi na stupanj namjere koja se može povezati sa uzrokom (prema Hewstone, 1998). Pri tome je važno da dimenzije u pozadini uzroka ostaju konstantne, bez obzira na interpretaciju koja se može mijenjati (Weiner 1985). Weiner je ovaj pristup pretvorio u važnu teoriju postignuća i emocija koja je (prema Cox, 2005; Horn, 2008) i najprimjenjenija za korištenje u sportskom kontekstu.

Slika 1.

Dimenzije uzroka uspjeha i neuspjeha i vrste atribucija (modificirano prema Vizek Vidović i sur. 2003; Hamilton i Jordan, 2000)

		MJESTO UZROKA				
		Unutarnje			Vanjsko	
		KONTROLA	Postoji	Ne postoji	Postoji	Ne postoji
		A				
		STABILNOST UZROKA	Nepromjenjiv	Trajno zalaganje (vlastito)	Sposobnosti (vlastite)	Stavovi i trajno zalaganje drugih
Promjenjiv	Vještine/znanje, (vlastite); trenutno zalaganje		Raspoloženje, umor i fluktuacije u vlastitim vještinama	Podrška drugih; trenutno zalaganje drugih	Sreća, slučaj i fluktuacije u vještinama drugih	

Neki autori (Forsyth, 1980; Tetlock i Levi, 1982; prema Hewstone, 1998) smatraju da postoje tri glavne funkcije atribucija:

- 1) *Funkcija kontrole* koja predstavlja motivaciju da se postigne određeni stupanj kontrole nad fizičkim i socijalnim svijetom.
- 2) *Funkcija očuvanja samopouzdanja* koja predstavlja potrebu ljudi da zaštite, validiraju ili povećaju svoje osjećaje vlastite vrijednosti i efikasnosti.

3) *Funkcija samoprezentacije* pretpostavlja da pojedinci mogu potencijalno kontrolirati kako ih drugi doživljavaju time što u razgovoru s njima izražavaju atribucije koje su namjerno dizajnirane u svrhu odobravanja od strane drugih i izbjegavanja srama ili nelagode.

Wong i Weiner (1981; prema De Michele, Gansneder i Solomon, 1998) potvrdili su da se ljudi zaista pitaju zašto su bili uspješni ili neuspješni u zadatku čak i kad se to od njih ne traži. Ovaj proces pokreće motivacija za razumijevanjem vlastitog ponašanja i potreba za efikasnim upravljanjem sobom i svijetom oko sebe. Motivacija za razumijevanje i usmjeravanje ponašanja javlja se češće nakon doživljenog neuspjeha, nego nakon uspjeha, nakon neočekivanih događaja, u slučaju nepostizanja nekog cilja te u slučaju velike subjektivne važnosti (Weiner, 1985). Aktivnost atribuiranja potiče i gubitak kontrole (Liu i Steele, 1986; prema Hewstone i Stroebe, 2001) te stanje negativnog raspoloženja (Bohner i sur., 1988; prema Hewstone i Stroebe, 2001). Atribucije se uspostavljaju na temelju situacijskih znakova. Uspjeh se pripisuje sposobnostima ako se postiže lako, na početku učenja i često se ponavlja, a zalaganju ako se postiže nakon napornog i ustrajnog rada. Uspjeh se pripisuje sreći ako su ishodi nedosljedni, odnosno ako se ponekad uz puno rada postiže neuspjeh, a ponekad bez truda postiže uspjeh. Težina zadatka procjenjuje se prema vanjskim obilježjima (dužina zadatka ili usporedba s vršnjacima). Tako se zadaci u kojima malo drugih osoba postiže uspjeh procjenjuju teškima (prema Vizek Vidović, Rijavec, Vlahović-Štetić i Miljković, 2003).

Prediktori i posljedice atribucija

Kod atribucijske teorije glavni je pokretač akcije potreba za razumijevanjem, a osoba će atribucije provoditi samo onda kada je za to motivirana (Weiner 1985). Ono što pri tome utječe na atribucije su informacije, vjerovanja, motivacija i neke individualne razlike (Kelley i Michela, 1980). Atribucije ovise o ishodu aktivnosti, stupnju stručnosti, samoeфикаsnosti, samopouzdanju i orijentaciji na zadatak (Horn, 2008). Kako će ljudi donositi atribucije ovisi i o tome odnose li se one na osobni ili tuđi uspjeh i neuspjeh, a osim osobe koja ih donosi, na uzročne atribucije mogu utjecati i drugi ljudi (roditelji, nastavnici, prijatelji itd). Hewstone (1998) posljedice atribucija dijeli na: kognitivne, bihevioralne i emocionalne. Brojna su atribucijska istraživanja pokazala da atribucije

djeluju na očekivanja budućih uspjeha, na ponašanje i emocionalne reakcije (Weiner, 1992; prema Vizek Vidović i sur. 2003). Također, djeluju na samoeфикаsnost, izvedbu i upornost (Hanrahan i Cerin, 2009) te na samopoštovanje (Polman, Rowcliffe, Borkoles i Levy, 2007). Naposljetku, atribucije utječu na motivaciju za određenim ponašanjem (Weiner, 1985).

Atribucije u vlastitu korist

U klasičnim modelima atribucijskog procesa smatralo se da se atribucije donose na racionalan i logičan način. Međutim, u stvarnim situacijama ljudi donose atribucije brzo i uz mali broj dostupnih informacija, a pri tome ponekad čine atribucijske pogreške (pristranosti). Jedna od njih je donošenje *atribucija u vlastitu korist*. One predstavljaju našu sklonost da sebi pripisujemo zasluge za svoje uspjehe (donoseći unutarnje atribucije), ali da druge (ili situaciju) krivimo za svoje neuspjehe (Aronson, Wilson i Akret, 2005). Tako ljudi imaju tendenciju atribuirati uspjeh svom trudu, sposobnostima ili dispozicijama dok neuspjeh atribuiraju nedostatku sreće, težini zadatka ili drugim eksternalnim faktorima (Heider, 1958; Kelley, 1971; prema Horn, 2008). Na taj način prihvaćamo vlastitu odgovornost za uspjehe, te odbijamo prihvatiti odgovornost za neuspjehe koje doživljavamo. Miller i Ross (1975; prema Hewstone, 1998) navode tri razloga za ovakvo donošenje atribucija: (1) ljudi više očekuju uspjeh nego neuspjeh, a veća je vjerojatnost da će sebi atribuirati očekivane nego neočekivane ishode; (2) veća je vjerojatnost da će ljudi percipirati kovarijancu između ponašanja i ishoda ako ih prati iskustvo uspjeha, nego stalnog neuspjeha; (3) ljudi pogrešno temelje svoje procjene o međuzavisnosti ponašanja i ishoda ponašanja na frekvenciji poželjnih ishoda, a ne na svim ishodima. U sklopu atribucija u vlastitu korist postoje dvije vrste pogreške (prema Hewstone, 1998): „*samouzdzivanje*“ (engl. self-enhancing bias) predstavlja atribuiranje uspjeha internalnim nasuprot eksternalnim uzrocima, a „*obrambena pristranost*“ (engl. self-protecting bias) koja se odnosi na atribuiranje neuspjeha eksternalnim nasuprot internalnim uzrocima. Ljudi rade atribucije u vlastitu korist kako bi sačuvali svoje samopoštovanje i poboljšali samoprezentaciju, a pristranije će atribuirati u situacijama visoke ugroženosti vlastite slike o sebi (prema Pardačer, 2011). Atribuiranje u vlastitu korist predstavlja adaptivni mehanizam ljudske kognicije povezan sa pozitivnijim raspoloženjem i boljim rješavanjem problema te općenito boljim mentalnim i psihičkim

zdravljem. S druge strane, ispitanici koji nisu atribuirali u vlastitu korist imali su izraženije simptome depresije, lošije psihičko zdravlje, te slabiju akademsku, poslovnu i sportsku izvedbu. Ova pogreška varira s obzirom na dob, spol, kulturu te psihopatologiju (prema Mezulis, Abramson, Hyde i Hankin, 2004). Postojanje pogreške atribuiranja u vlastitu korist dokazala su mnoga istraživanja, a posebno je zanimljiva za proučavanje u sportskim situacijama.

Atribucije i sport

Kompetitivnom se situacijom smatra ona situacija kada sudionici očekuju procjenu svog učinka (Cox, 2005). U takvim situacijama obično postoji percepcija pobjednika i poraženog kao i prigoda da sudionici objasne uzroke ishoda. Sport predstavlja jednu od situacija u kojima ljudi često imaju priliku natjecati se te uslijed toga i tražiti uzroke vlastitog ili tuđeg ponašanja. Tu su sudionici često suočeni sa događajima koji ih određuju kao uspješne ili neuspješne. U istraživanjima atribucija koje se donose u sportskim situacijama dobivena je povezanost sa brojnim kognitivnim, afektivnim i bihevioralnim varijablama, uključujući očekivanja, samoeфикаsnost, koheziju tima, samopoštovanje, emocije, upornost i izvedbu (prema Allen, 2012).

Neka su istraživanja potvrdila razliku u donošenju atribucija u sportu s obzirom na dob (Polman i sur. 2007). White (1983; prema Hamilton i Jordan, 2000) je našao značajnu razliku na skali stabilnosti gdje su juniori, tj. mlađi sportaši, pozitivne ishode pripisivali stabilnijim uzrocima nego seniori, tj. stariji i iskusniji sportaši. Jambor i Rudisill (1992; prema Cox, 2005) su na uzorku djece pokazali pomak atribucija prema unutarnjoj orijentaciji s porastom dobi. Kod drugih nije nađena razlika u donošenju atribucija u sportu s obzirom na dob (Hamilton i Jordan, 2000; Furst i Santamaria, 1994). Morgan i sur. (1996), Mark i sur. (1984; obje prema Morgan, Griffin i Heyward, 1996) te Polman i sur. (2007) pronašli su da iskustvo nema efekta na dimenzije atribucija. Bird i Williams (1980; prema Morgan i sur. 1996) pronašli su da sportaši rade slične atribucije do 13 godine nakon čega muškarci atribuiraju svoju izvedbu više internalno, a žene eksternalno. Kod istraživanja na učenicima, (prema Khodayarifard, Anshel i Brintaupt, 2006) dobiveno je da stariji učenici donose više internalne atribucije za negativne događaje.

U istraživanjima utjecaja *spola* na donošenje atribucija općenito, ali i kod sportaša, neki autori nisu pronašli razliku između sportaša i sportašica (Polman i sur, 2007; Morgan i sur. 1996; Hanrahan i Cerin, 2009). Kad je razlika postojala, uglavnom je dobiveno da sportaši atribuiraju uspjeh više internalno (White, 1993; prema Morgan i sur. 1996; Hamilton i Jordan, 2000), stabilno i kontrolabilno (Hamilton i Jordan, 2000) od sportašica. Za neuspjeh, sportašice donose više internalne (Anshel, 1994; Biddle, 1993; prema Morgan i sur. 1996), kontrolabilne (Boyer, 1993; prema Cox, 2005) i stabilne atribucije (Riordan i sur. 1985; prema Morgan i sur. 1996). To bi značilo da muškarci općenito uspjeh češće pripisuju sposobnostima, a žene sreći ili zalaganju; dok neuspjeh muškarci češće pripisuju nedovoljnom zalaganju ili lošoj sreći, a žene nedostatku sposobnosti (Ross i Fletcher, 1985; prema Vrbešić, 2007; Beyer, 1998; Cox, 2005). Ove razlike mogu biti rezultat različitih očekivanja o vlastitu postignuću (Deaux, 1976; Feldmann-Summers i Kiesler, 1974; prema Kamenov, 1991), ali i utjecaja dobi ispitanika te područja koje se istražuje (prema Holhschuh, Nist i Olejnik, 2001). Nadalje, kada su zadatak i uključenost u njega smatrani sukladnima sa spolom sudionika, muškarci i žene generirali su slične atribucije i očekivanja (Biddle, 1993; Gill, 1993; Riordan, Thomas i James, 1985; prema Morgan i sur. 1996).

Istraživanja u sportu pronašla su da četiri vrste uzroka *uspjeha* ili *neuspjeha* dobivenih iz istraživanja u obrazovanju (sposobnosti, zalaganje, težina zadatka i slučaj) ne pokrivaju niti polovicu atribucija koje rade sportaši (Roberts i Pacuzzi, 1979, Yamamoto, 1983; prema Horn, 2008). Zbog toga što kompetitivne situacije u sportu rezultiraju mnogo različitijim atribucijama nego situacije u obrazovanju predloženo je da se istraživanja usredotoče na dimenzije atribucija radije nego na vrste. Weinerove dimenzije atribucija (lokus, stabilnost i kontrolabilnost) služile su kao okvir za velik broj istraživanja u situacijama postignuća. Tipična paradigma uključivala je akademske situacije (Forsyth i McMillan, 1981; Frieze i Snyder, 1980; prema Furst i Santamaria, 1994) gdje su rezultati pokazali da uspješniji studenti izražavaju više unutarnje, stabilne i kontrolabilne atribucije od svojih manje uspješnih kolega. Slično tome, atribucije su se istraživale i u sportskim situacijama (Furst, 1989; Furst i Tenenbaum, 1989; McAuley, 1985; McAuley, Russel i Gross, 1985; Russel, 1982; Tenenbaum i Furst, 1986; prema Furst i Santamaria, 1994) gdje su rezultati uglavnom potvrdili one dobivene u akademskim situacijama ukazujući na donošenje *atribucija u vlastitu korist* (McAuley

and Gross 1983; prema Gordon, 2008, Tenenbaum i Weingarten, 1984; prema Furst i Santamaria, 1994; Biddle, 1993; prema Hamilton i Jordan, 2000).

Kada govorimo o pogrešci atribuiranja u vlastitu korist, u sportskim se situacijama pokazala njena prisutnost u raznim istraživanjima na različitim sportovima (prema Horn, 2008). Identificirani su i brojni faktori koji utječu na njeno donošenje kao što su: dob, spol, spol protivnika, etnicitet, kultura, ličnost, iskustvo, javnost atribucija, vrijeme od natjecanja, percipirana važnost natjecanja, vrsta sporta, orijentacija prema zadatku te razina uključenosti (prema Allen, 2012). Biddle je (1993; prema Hamilton i Jordan, 2000) sumirao literaturu o atribucijama u sportu i zaključio da pobjednici imaju tendenciju atribuirati nastup internalnim, stabilnim i kontrolabilnim faktorima u većoj mjeri nego poraženi. Generalno, pronađeno je da se uspjeh najčešće internalizira dok se neuspjeh eksternalizira. (Grove i sur, 1991; Lau i Russell, 1980; Mark i sur., 1984; Mullen i Riordan, 1988; Roesch i Amirkhan, 1997 prema Aldridge i Islam, 2012). Grove i sur. (1991; prema Hamilton i Jordan, 2000) zaključili su da se ova hipoteza pokazuje točnom u nekim slučajevima, no ne u svim. S druge strane, Schoenemann i Curry (1990; prema Reesa, Ingledewb i Hardy, 2005), Mark i sur. (1984; prema Cox, 2005) te McAuley (1985; prema Hamilton i Jordan, 2000) predlažu da nisu svi uspjesi internalizirani, a neuspjesi eksternalizirani nego da u svim situacijama postignuća ispitanici rade internalne atribucije za ishod neovisno da li se radi o pobjedi ili porazu. U sportskom kontekstu moguće je da situacijske norme obeshrabruju sportaše da donose vanjske atribucije za poraze, dok one i dalje ostaju samopodržavajuće u dimenzijama stabilnosti i kontrolabilnosti (Grove, Hanrahan i McInman, 1991; Mark, Mutrie, Brooks i Harris, 1984; prema Aldridge i Islam, 2012). Tako bi se porazi atribuirali internalnim, ali nestabilnim faktorima koji nisu pod vlastitom kontrolom, dok bi se pobjede atribuirale internalno, stabilno i personalno kontrolabilno. Prema tome, potrebno je gledati dalje od lokusa kontrole kako bi se zaključilo o postojanju atribucija u vlastitu korist.

Weiner (1985) je u svojoj teoriji pretpostavio da se spontane atribucije najčešće javljaju kad ishodi nisu očekivani ili ciljevi nisu postignuti. Ovakav obrazac sugerira da su atribucije uspjeha puno rjeđe od atribucija neuspjeha. Međutim, studije provedene na elitnim triatloncima pokazale su da ovi sportaši češće atribuiraju uspjehe od neuspjeha (Minniti i Hanrahan, 2005; prema Horn, 2008) što ukazuje na to da se situacije uspjeha

također trebaju uzimati u obzir kod ispitivanja atribucija. Istraživanja koja su koristila situacije uspješnih i neuspješnih nastupa u sportu koristila su najčešće atribucije koje su ispitanici donosili odmah nakon nastupa (Furst, 1985; McAuley, 1985; McAuley i Gross, 1983; Tenenbaum i Furst, 1985, 1986; prema Furst i Santamaria, 1994) pri čemu se procjena uspješnosti nastupa temeljila na objektivnim mjerama ili se donosila od strane ispitanika. Međutim, postoji problem kod usporedbe tog nastupa sa prošlima gdje se za uspješan nastup neće moći odrediti je li on najuspješniji ili prosječan u usporedbi s ostalim nastupima tog ispitanika. Također, problem se javlja u situacijama kada pobjednik nije ništa pridonio uspjehu tima, a poraženi je možda imao najbolji meč u životu. Zbog toga je predloženo korištenje najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa u karijeri (Furst i Santamaria, 1994) što je korišteno i u ovom istraživanju. Neka istraživanja provedena na taj način dobila su da se najbolje izvedbe češće atribuiraju unutarnjim, stabilnim i kontrolabilnim faktorima (Hamilton i Jordan, 2000; Rees, 2007) dok su druga dobila razlike samo na dimenzijama lokusa uzročnosti i personalne kontrole (Furst i Santamaria, 1994).

Poželjni sklop atribucija u sportskim situacijama, prema rezultatima različitih istraživanja, predstavlja pripisivanje uspjeha internalnim, stabilnim, personalno kontrolabilnim, globalnim, namjernim i eksternalno nekontrolabilnim atribucijama, dok bi se neuspjeh trebao pripisivati eksternalnim, nestabilnim, kontrolabilnim i univerzalnim uzrocima. (Gordon, 1985; prema Reesa i sur. 2005; Forsyth i McMillan, 1981; Allen i sur. 2009, Cox, 2005). To će najvjerojatnije dovesti do više razine izvedbe, samopouzdanja i upornosti, poboljšati emocionalno stanje sportaša te potaknuti efektivniji obrazac ponašanja (Fořsterling, 2001; prema Allen i sur. 2009; Cox, 2005; Reesa i sur. 2005). Time se povećava vjerojatnost da će se u budućnosti dogoditi poželjni ishodi, odnosno uspjeh. Kako bi on postigao nužno je da sportaši postave visoke standarde za izvedbu. Takvi standardi nalaze se u podlozi perfekcionizma, kao i sklonost samokritičnosti koja je posebno izražena u situacijama neuspjeha.

Perfekcionizam

Perfekcionizam predstavlja konstrukt koji uključuje težnju za savršenstvom i postavljanjem izuzetno visokih standarda za izvedbu s tendencijom prevelikog kritiziranja ponašanja (Flett i Hewtt, 2002). Istraživanja perfekcionizma počela su sa

pretpostavkom da on predstavlja jednodimenzionalni konstrukt povezan sa velikom brojem psihičkih poremećaja kao što su depresija, anksioznost, poremećaji prehrane, poremećaji ličnosti te sniženo samopoštovanje (Ashby i Rice, 2002; prema Kapetanović, 2008). Beck (1976; prema Terry- Short, Owens, Slade i Dewey, 1995) je sve tipove perfekcionista smatrao kognitivno disfunkcionalnim ljudima koje karakterizira dihotomizirani stil razmišljanja i prevelika potreba za generaliziranjem. Suvremena literatura (prema Stoeber i Otto, 2006) tu definiciju temeljenu isključivo na negativnim aspektima zamjenjuje idejom o perfekcionizmu kao višedimenzionalnom konstrukt koji sadrži i adaptivne težnje za osobnim rastom i razvojem. Dvije grupe istraživača neovisno su potvrdile da je perfekcionizam multidimenzionalan konstrukt (Frost i sur, 1990; Hewitt i Flett, 1991; prema Stroeber i Otto, 2006), međutim obje skupine autora konstruirale su ljestvice koje procjenjuju samo negativne aspekte perfekcionizma.

Ideja o višedimenzionalnosti perfekcionizma nastavila se razvijati te je rezultirala odvajanjem dviju dimenzija perfekcionizma: *adaptivni* (pozitivni) i *neadaptivni* (negativni). Ova podjela u skladu je sa ranijom idejom Hamacheke (1978; prema Terry-Short i sur.1995) koji je predložio razlikovanje normalnog i neurotskog perfekcionizma. Ukratko, negativna dimenzija sumira one facete perfekcionizma koje se odnose na zabrinutost zbog pogrešaka, sumnje u akcije i osjećaje diskrepancije između očekivanja i rezultata, kao i negativne reakcije na pogreške. Ova dimenzija često se povezuje sa negativnim ishodima (anksioznost, strah od negativne evaluacije i nisko samopouzdanje). S druge strane, pozitivna dimenzija sumira one facete perfekcionizma koje se odnose na perfekcionistačke težnje kao što su visoki osobni standardi i težnja za izvrsnošću. Ova se dimenzija najčešće povezuje sa pozitivnim ishodima kao što su pozitivne evaluacije prošlih postignuća i pozitivna očekivanja ishoda u budućnosti (prema Stroeber i Otto, 2006). Slade i Owens (1998; prema Lauri Korajlija, 2005) su na temelju pozitivnih i negativnih aspekata perfekcionizma postavili dvoproceni model perfekcionizma koji se temelji na teoriji potkrepljenja u skladu s kojim Terry-Short i sur. (1995) konstruiraju *Skalu pozitivnog i negativnog perfekcionizma* (Positive and Negative Perfectionism Scale, PANPS). Ovaj model u prvi plan stavlja posljedice ponašanja, pa je tako kod pozitivnog perfekcionizma ponašanje potaknuto pozitivnim potkrepljenjem i težnjom za postizanjem uspjeha dok je kod negativnog potaknuto težnjom za izbjegavanjem neuspjeha odnosno negativnim potkrepljenjem. Pri tome je glavna razlika između ove

dvije vrste perfekcionizma u motivaciji za postizanjem istih ciljeva, dok im je zajednička težnja za ostvarenje visokih standarda postignuća. Pozitivni perfekcionizam karakteriziraju iznimno visoki, ali dostizni osobni standardi koje prati osjećaj zadovoljstva kada se dostignu, dok neuspjeh nije toliko značajan za daljnje funkcioniranje. Pri tome je pristup rješavanju zadataka fleksibilan i opušten, a osjećaj vlastite vrijednosti nije ovisan o ishodu. Negativan perfekcionizam obilježen je nerealnim i nedostiznim osobnim standardima, nezadovoljstvom uložnim trudom nakon uspjeha, te pretjeranom samokritičnošću uslijed neuspjeha. Pri izvršenju zadatka osoba je anksiozna, rigidna i napeta, a osjećaj vlastite vrijednosti temeljen je na ishodu (prema Lauri Korajlija, 2005). Owens i Slade (2008; prema Greblo, 2012) ističu da su moguće sve kombinacije odnosa između dviju dimenzija perfekcionizma. To znači da osoba može istodobno imati nisku, ali i visoku razinu pozitivnoga i negativnoga perfekcionizma. Osim toga, osoba može imati i samo jače izražen jedan od oblika perfekcionistačkih težnji. Također, rezultati istraživanja u kojima je korištena Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma upućuju na postojanje blage pozitivne povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma što je i objašnjivo s obzirom da i jedan i drugi mjere istu karakteristiku (Lauri Korajlija, 2005).

Kada uzmemo u obzir postojanje dvije vrste perfekcionizma, možemo razlikovati dva pristupa korištena u istraživanjima: *dimenzionalni pristup* i *kategorijalni pristup* (prema Stroeber i Otto, 2006). *Dimenzionalni pristup* različite facete raspoređuje u dvije nezavisne dimenzije: *perfekcionistačke pozitivne težnje* i *perfekcionistačka negativna zabrinutost*. Perfekcionistačke pozitivne težnje predstavljaju adaptivni (pozitivni) perfekcionizam, a povezane su sa ekstraverzijom, pozitivnim afektom, većim zadovoljstvom životom te aktivnim stilovima suočavanja sa stresom (Stroeber i Otto, 2006). Istraživanja unutar *kategorijalnog pristupa* temeljenog na grupama (prema Molnar, 2006) primjenjujući klaster analizu odvajaju dvije grupe perfekcionista, *adaptivne perfekcionista* i *neadaptivne perfekcionista*, od *neperfekcionista*. Obje se grupe perfekcionista razlikuju od neperfekcionista po višim rezultatima na dimenziji perfekcionistačke pozitivne težnje, dok se adaptivni i neadaptivni perfekcionista međusobno ne razlikuju po tome, već po negativnoj perfekcionistačkoj zabrinutosti koja je prisutna samo kod neadaptivnih perfekcionista (Ashby, Kottman i Schoen, 1998; Ashby i Rice, 2002; prema Erceg Jugović i Lauri Korajlija 2012). Pokazalo se da

adaptivni perfekcionista imaju više pozitivnih karakteristika u odnosu na neadaptivne i neperfekcionista, kao što su veće samopoštovanje, pozitivni afekt i akademski uspjeh te niže razine anksioznosti, depresije i interpersonalnih problema (Stroeber i Otto, 2006)

Perfekcionizam, atribucije i sport

Istraživanja perfekcionizma na sportašima ukazuju na mogućnost da je perfekcionizam kod njih visoko izražen (Terry Short i sur (1995); Hamilton, 2003; prema Čerenšek, 2012) ali ostaju podijeljena oko mišljenja o tome kako perfekcionizam utječe na uspjeh u sportu. Neki istraživači tvrde da je perfekcionizam kvaliteta koja obilježava elitne sportaše i pomaže im u izvedbi (Gould, Dieffenbach i Moffett, 2002; prema Stolla, Laua i Stroeber, 2008) jer perfekcionista imaju tendenciju postavljati visoka, ali realistična očekivanja od sebe, izazovne, ali dostižne ciljeve te stvarati internalne uzročne atribucije za uspjeh dok neuspjeh gledaju kao potrebu za poboljšanjem umjesto manifestaciju nesposobnosti (Anshel, 2003; prema Anshel i Mansouri, 2005). Međutim, drugi autori smatraju da perfekcionizam odmaže izvedbi sportaša (Flett & Hewitt, 2005; prema Stolla i sur. 2008; Anshel & Mansouri, 2005) jer će pojedinci sa neadaptivnim perfekcionizmom vjerojatnije doživljavati povećane razine stresa uslijed oštre samokritičnosti te nezadovoljstvo čak i kada uspiju (Hall i sur. 1998; prema Anshel i Mansouri, 2005). Također, perfekcionista su često zabrinuti zbog mogućnosti negativne evaluacije od strane drugih (roditelja, trenera) što ih uvelike može omesti u izvršavanju zadatka (Gould i sur. 1996; prema Anshel i Mansouri, 2005).

Postoji pretpostavka da perfekcionista snažno reaguju na ishode te da su u velikoj mjeri pod utjecajem povratne informacije koje im oni pružaju (Flett, Hewitt, Blankstein i Pickering, 1998). Istraživanja su pokazala (Hewitt i sur. 1989; prema Flett, Hewitt, Blankstein i Pickering, 1998) da je samookrivljavanje za neuspjehe karakteristika koju perfekcionista često iskazuju. Oni eksternaliziraju svoj uspjeh, a internaliziraju neuspjeh što je fenomen koji se javlja usred tendencije postavljanja nerealistično visokih standarda i očekivanja, te nemogućnosti njihovog ostvarivanja. Rezultat je smanjeno samopouzdanje, manje očekivanje uspjeha u budućnosti, podcjenjivanje vlastitih sposobnosti i negativni afekt (Antony i Swinson, 1998; Thompson i sur., 1998 prema Anshel i Mansouri, 2005). To sve može značajno utjecati na izvedbu u sportu jer te karakteristike utječu na motivaciju, samopouzdanje, koncentraciju, upornost i ustrajnost u zadatku, posebno nakon neuspjeha. (Anshel i Mansouri, 2005). Također, istraživanja su

pokazala da je perfekcionizam povezan s depresijom, a depresija je povezana s negativnim atribucijskim stilom (Flett i Hewitt, 1998; prema Lauri Korajlija, 2005). Zbog toga se može očekivati da se perfekcionista i neperfekcionista razlikuju u načinu objašnjenja pozitivnih i negativnih ishoda događaja.

Brown i sur. (1999 prema Neumeister, 2004) istraživali su povezanost dvije dimenzije perfekcionizma (tendenciju postavljanja visokih osobnih standarda i tendenciju pretjerane zabrinutosti zbog pogrešaka) i atribucija. Dobiveno je da oni pojedinci koji postavljaju visoke osobne standarde i koji ih uspiju postići atribuiraju svoj uspjeh internalnim uzrocima zbog čega su motivirani da održe te visoke standarde i u budućnosti. S druge strane, oni koji izražavaju jaku zabrinutost zbog pogrešaka vjerojatnije će sebe kriviti za pogreške. To će povećati motivaciju za postizanjem ciljeva, ali i tendenciju iskazivanja anksioznosti, negativnog raspoloženja i straha od tuđih reakcija. Anshel i Mansouri (2005) su na sportašima potvrdili da je perfekcionizam povezan sa internalnim atribucijama neuspjeha. Nadalje, Stroeber i Becker (2008) istraživali su povezanost perfekcionizma i atribucija kod nogometašica. Zaključeno je da su perfekcionističke pozitivne težnje povezane s očekivanjem uspjeha i atribucijama u vlastitu korist (internalne atribucije za uspjeh, eksternalne za neuspjeh), što predstavlja adaptivno ponašanje koje može pomoći sportskom postignuću. S druge strane, perfekcionistička negativna zabrinutost povezana je sa strahom od neuspjeha i atribucijama koje ne pomažu u uspješnosti sportske izvedbe (eksternalne atribucije uspjeha, internalne atribucije neuspjeha).

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Iako su mnoga istraživanja pokazala povezanost atribucija s uspjehom u sportu, atribucije uspjeha i neuspjeha do sada nisu bile istraživane na hrvatskim sportašima. Na putu do uspjeha od sportaša se često traži savršena izvedba, a perfekcionizam je konstrukt koji je tek u nekoliko istraživanja povezivan s atribucijama u sportu iako se u njegovoj samoj definiciji nalazi sklonost samokritičnosti. Zbog toga je *cilj* ovog istraživanja ispitati kakve atribucije sportaši donose za uspjeh i neuspjeh te u kakvom su te atribucije odnosu s nekim karakteristikama sportaša te perfekcionizmom.

S obzirom na cilj istraživanja formulirani su slijedeći problemi:

1. Ispitati razlikuju li se atribucije postignuća koje sportaši donose za najuspješniji i najmanje uspješan nastup.

Hipoteza 1: Očekuje se da će sportaši najuspješniji nastup u većoj mjeri pripisati internalnim, stabilnim faktorima podložnim kontroli nego neuspješni nastup. Drugim riječima, očekivali smo potvrdu atribucije u vlastitu korist - sklonost da vlastite uspjehe pripišemo internalnim faktorima, a neuspjehe eksternalnim.

2. Ispitati razlikuju li se atribucije uspjeha i neuspjeha koje donose sportaši te rezultati na dimenzijama perfekcionizma s obzirom na spol i dob natjecatelja.

Hipoteza 2: Očekuje se da će muškarci donositi više internalne, stabilne i kontrolabilne atribucije uspjeha od žena. S druge strane, žene će donositi više internalne, stabilne i kontrolabilne atribucije neuspjeha od muškaraca. Također, očekuje se da će stariji sudionici donositi više internalne, nestabilnije i kontrolabilne atribucije nego mlađi sudionici.

Hipoteza 3: Ne očekuje se razlika u rezultatu na negativnom i pozitivnom perfekcionizmu s obzirom na spol sudionika. S obzirom na dob, očekujemo da će stariji ispitanici imati izraženiji pozitivni te manje izražen negativni perfekcionizam od mlađih sudionika.

3. Ispitati postojanje razlike u donošenju atribucija kod adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista sportaša, te sportaša neperfekcionista.

Hipoteza 4: Adaptivni perfekcionista svoj će uspjeh pripisivati više internalnim, stabilnim i kontrolabilnim, a neuspjeh više eksternalnim, nestabilnim i kontrolabilnim uzrocima od neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista.

POSTUPAK

Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od ukupno 154 sportaša natjecatelja iz tri različita borilačka sporta (judo, karate i taekwondo). Ovi sportovi odabrani su zbog toga što se u njima natjecatelji primarno bore jedan na jedan, a svrha te borbe je simbolička destrukcija protivnika. Iako se pravila i sustav bodovanja donekle razlikuju, sustav natjecanja u sva tri sporta je sličan. U istraživanje su uključeni samo individualni sportovi jer su prijašnja istraživanja ukazala na moguće različito donošenje atribucija kod sportaša iz individualnih i timskih sportova (Roesch i Amirkhan 1997; prema Aronson, Wilson i Akret, 2005; Tenenbaum & Furst, 1986 prema DeMichele i sur. 1998). Ukupno je sudjelovalo 106 judaša iz 20 klubova, 32 karataša iz 10 klubova i 16 taekwondoaša iz 9 klubova na području Hrvatske. Od toga je sudjelovalo 94 sportaša (61%) i 60 sportašica. Prosječna dob sudionika bila je 20 godina ($M=19,9$, $SD=4,119$) s rasponom od 16 do 33. Sudionici su se u prosjeku bavili sportom oko 12 godina ($M=11,98$, $SD=4,175$) s rasponom od 4 do 24.

Mjerni instrumenti

1. Skala za mjerenje uzročnih atribucija (CDS-II; McAuley, Duncan i Russell, 1992)

Skala je prevedena sa engleskog za potrebe ovog istraživanja te je prvi puta korištena na hrvatskom uzorku, uz suglasnost autora. Sadrži 4 uzročne dimenzije koje su u skladu s Weinerovim (1985) modelom, a to su: lokus uzročnosti, stabilnost i kontrolabilnost koja je podijeljena na osobnu i vanjsku. Sastoji se od 12 čestica, od kojih po 3 zastupaju svaku dimenziju. Sudionici svoje odgovore odabiru na bipolarnoj skali raspona od 1 do 9 pa se tako svaka dimenzija može vrednovati u rasponu od 3 do 27. Pri tome više vrijednosti predstavljaju atribucije koje su više unutarnje, stabilne, kontrolirane osobno i kontrolirane od strane drugih. Autori skale izrazili su sljedeće alfa razine pouzdanosti: lokus uzročnosti .60-.71, stabilnost .66-.68, osobna kontrola .72-.90 i vanjska kontrola .71-.92. U našem istraživanju pouzdanost se kretala između .64 i .87. Budući da nas je u istraživanju zanimala razlika u atribucijama koje sportaši donose za uspjeh i neuspjeh, od sudionika se tražilo da dva puta ispune navedeni upitnik: jednom za natjecanje na kojem su svoju izvedbu smatrali najuspješnijom, a drugi puta za natjecanje na kojem smatraju da je njihova izvedba bila najmanje uspješna. Od njih je u uputi

zatraženo da se prisjete navedenog natjecanja te da na priloženu crtu upišu glavni razlog svog uspjeha/neuspjeha. Nakon toga ispunjavali su skalu atribucija koja se odnosila na razlog koji su naveli. Uputa je formirana u skladu s ranijim istraživanjima koja su koristila situaciju najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa (Furst i Santamaria, 1994), a procjena same uspješnosti donesena je od strane sudionika na temelju njegovog dojma o vlastitoj izvedbi (ne nužno i rezultatu). To je u skladu s prijedlozima iz literature (Horn, 2008) koja ukazuje na važnost sudionikovog smještanja razloga na dimenzije atribucija, kao i važnost razlikovanja izvedbe od ishoda. Iako ljudi ponekad poistovjećuju pobjedu s uspjehom, a poraz s neuspjehom to nije uvijek slučaj (npr. kad osvoje zlatnu medalju, ali ne ostvare najbolje vrijeme ili obratno). Tako su neka istraživanja potvrdila da sportaši rade različite atribucije s obzirom na to jesu li zamoljeni da donose atribucije o izvedbi ili ishodu (Biddle i Hill, 1992; Hanrahan i Gross, 2005; prema Horn, 2008). Kako bi spriječili da sudionici različito shvate uputu, napomenuli smo da se potrebno prisjetiti natjecanja na kojem svoju izvedbu smatraju najuspješnijom ili najmanje uspješnom. Tako smo ujedno i spriječili zabune oko toga odnosi li se pitanje na najuspješniju borbu ili natjecanje (budući da se u sva tri sporta natjecanje sastoji od više individualnih borbi u kojima sportaš može biti uspješan ili neuspješan). S obzirom da je ovo prvi puta da je ova skala korištena na hrvatskom uzorku, provedena je faktorska analiza koja je pokazala da upitnik ima odgovarajuću faktorsku strukturu. Analiza je smjestila odgovarajuće čestice na očekivana 4 faktora u situaciji uspjeha, dok je u situaciji neuspjeha prva čestica (uz odgovarajući faktor lokusa uspješnosti) bila smještena i na ostalim faktorima.

2. Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PANPS; Terry- Short, Owens, Slade i Dewey, 1995)

U ovom istraživanju korištena je skala prevedena na hrvatski (Lauri Korajlija, 2005) koja je ranije provjerena na hrvatskim sudionicima. Ljestvica sadrži 40 čestica, od čega se 20 čestica odnosi na pozitivan, a 20 na negativni perfekcionizam. Zadatak sudionika je da izrazi svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Na ljestvici se računaju dva rezultata, pozitivan perfekcionizam (zbroj procjena za 20 tvrdnji pozitivnog perfekcionizma) i negativan perfekcionizam (zbroj procjena za 20 tvrdnji negativnog perfekcionizma). Veći rezultat označava veću izraženost konstrukta. U prijašnjim istraživanjima u Hrvatskoj dobivene su pouzdanosti u rasponu od .87 do .92 za negativni perfekcionizam, te .82 za

pozitivni perfekcionizam. U našem istraživanju pouzdanosti su iznosile .81 za negativni i .82 za pozitivni perfekcionizam.

Postupak

Ispitivanje je provedeno individualno i grupno, od siječnja do ožujka 2014. godine. Najprije su kontaktirani treneri i klubovi natjecatelja (mailom i osobno) te im je objašnjena svrha ispitivanja kao i uzorak koji želimo zahvatiti. Prilikom prvog kontakta napomenuto je da u istraživanju mogu sudjelovati samo sportaši natjecatelji stariji od 16 godina. Postojala su tri načina prikupljanja podataka (osobno, pomoću trenera i on-line), a odabir je tekao ovisno o dostupnosti klubova i odabiru trenera ili samih sudionika. Kada se ispitivanje odvijalo osobno ili pomoću trenera sudionicima su upitnici podijeljeni u kuvertama koje su se mogle zatvoriti, a ispitivanje se u većini slučajeva provodilo u dvorani prije ili nakon treninga. U nekim slučajevima upitnici su osobno podijeljeni sportašima na natjecanjima ili kampovima. Kod prikupljanja podataka osobno treneri nisu bili prisutni, a kod prikupljanja pomoću trenera napomenuto im je da ne ometaju sudionike i ne otvaraju kuverte. Osobno je prikupljeno 59, pomoću trenera 41, a on-line 54 upitnika koji su ušli u danju obradu. Također, postojale su i dvije verzije upitnika kako bi se kontrolirao eventualni utjecaj situacije na donošenje atribucija. U jednoj su sudionici prvo donosili atribucije za uspjeh pa za neuspjeh (N=86), a u drugoj obrnuto (N=68).

REZULTATI

Ranija istraživanja atribucija kod sportaša koja su koristila CDS-II skalu te situacije najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa (Furst i Santamaria, 1994) ukazala su na odstupanja rezultata od normalne distribucije. Odstupanja su se javila i kod korištenja drugih skala za mjerenje atribucija (SASS; Hanrahan i Cerin, 2009). Naši rezultati to su potvrdili zbog čega smo u daljnjim analizama koristili neparametrijske testove. Kako bismo mogli sve sudionike staviti u isti uzorak i ispitati postavljene probleme, najprije smo proveli statističku analizu pomoću koje smo željeli utvrditi postoje li razlike između grupa s obzirom na raspored situacija, način prikupljanja podataka, kao i vrstu sporta. Pri tome smo koristili Kruskal-Wallisov test za testiranje razlika kod načina prikupljanja podataka i vrste sporta, te Mann-Whitneyev U-test za

testiranje razlika između rasporeda situacija. Nismo očekivali postojanje razlika u niti jednoj od navedenih varijabli na niti jednoj od ispitivanih dimenzija atribucija uspjeha i neuspjeha te perfekcionizma, što je i potvrđeno (Prilog, Tablica 4 i Tablica 5).

Tablica 1.

Deskriptivna statistika za dimenzije pozitivnog i negativnog perfekcionizma te deskriptivna statistika i rezultati Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova za dimenzije atribucija u najuspješnijoj i najmanje uspješnoj situaciji

	M	SD				
Pozitivni perfekcionizam	77,36	8,886				
Negativni perfekcionizam	54,51	10,419				
	Uspjeh		Neuspjeh		Z	p
	M	SD	M	SD		
Lokus	19,24	5,327	17,31	5,355	-3,654	.000**
Stabilnost	13,73	5,379	9,95	4,763	-6,074	.000**
Vanjska kontrola	13,27	6,149	11,81	6,209	-3,693	.005**
Osobna kontrola	19,44	5,515	17,48	5,657	-2,814	.000**

**p<,01

Kako bismo odgovorili na prvi problem i ispitali razlikuju li se atribucije postignuća koje sportaši donose za najuspješniji i najmanje uspješan nastup koristili smo neparametrijski Wilcoxonov test ekvivalentnih parova koji odgovara parametrijskom t-testu za zavisne uzorke. Rezultati analize pokazali su statistički značajne razlike između situacije najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa na svim dimenzijama atribucija- lokusu uzročnosti stabilnosti osobnoj kontroli i vanjskoj kontroli. Kao što je prikazano u Tablici 1, sudionici su donosili više internalne atribucije kod najuspješnijeg nastupa nego kod najneuspješnijeg nastupa. Također, najuspješniji nastup sudionici su procjenjivali stabilnijim od najmanje uspješnog nastupa. Kada govorimo o dimenziji kontrolabilnosti, sudionici su smatrali da za svoj najuspješniji nastup imaju više osobne, ali i vanjske kontrole nego za najmanje uspješan nastup.

Tablica 2.

Deskriptivna statistika i rezultati Mann-Whitneyevog U-testa za dimenzije atribucija kod najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa s obzirom na dob sudionika (mlađi od 18 godina i stariji od 18 godina)

Dimenzije atribucija		Dob	MR	M	SD	U	Z	p
Lokus	uspješni	<18	70,2	18,4	5,32	2399,	-	,041*
			6	6	5	0	2,046	
	>18		84,9	20,0	5,24			
			3	4	5			
Stabilnost	neuspješni	<18	68,3	16,2	5,01	2251,	-	,010*
			7	9	9	5	2,581	
	>18		86,8	18,3	5,51			
			8	4	9			
Osobna kontrola	uspješni	<18	84,4	14,4	4,65	2420,	-	,049*
			7	7	6	5	1,968	
	>18		70,3	12,9	5,96			
			5	7	7			
Vanjska kontrola	neuspješni	<18	86,5	10,8	4,68	2257,	-	,010*
			6	9	7	0	2,562	
	>18		68,2	8,97	4,67			
			0	4	3			
Lokus	uspješni	<18	70,3	18,8	5,04	2407,	-	,044*
			7	1	5	5	2,016	
	>18		84,8	20,0	5,92			
			2	9	2			
Stabilnost	neuspješni	<18	74,1	17,2	5,24	2706,	-,935	,350
			9	2	4	0		
	>18		80,8	17,7	6,07			
			9	5	5			
Osobna kontrola	uspješni	<18	77,7	13,3	6,08	2947,	-,062	,951
			2	3	3	0		
	>18		77,2	13,1	6,25			
			8	9	7			
Vanjska kontrola	neuspješni	<18	88,9	13,2	5,70	2073,	-	,001*
			2	8	5	5	3,229	
	>18		65,7	10,2	6,37			
			8	9	7			

*p<.05 **p<.01

U sklopu drugog problema željeli smo ispitati razlikuju li se atribucije koje donose sportaši s obzirom na spol i dob natjecatelja. U tu svrhu proveli smo statističke analize koristeći neparametrijski Mann-Whitneyev U-test koji je ekvivalentan t-testu za nezavisne uzorke. Za ispitivanje razlika u atribucijama koje donose sportaši s obzirom na spol sudionika proveli smo analizu posebno za svaku dimenziju atribucija u situacijama najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa. Rezultati (Prilog, Tablica 4) su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika ni na jednoj dimenziji, odnosno da sportaši i sportašice na sličan način atribuiraju vlastiti sportski uspjeh i neuspjeh.

Kako bismo analizirali postoji li razlika u donošenju atribucija s obzirom na dob sudionika prvo smo sudionike podijelili u dvije kategorije: ispod 18 godina ($N=78$) i iznad 18 godina ($N=76$). Nakon toga proveli smo analizu posebno za najuspješniji i najmanje uspješan nastup na svakoj od dimenzija atribucija. Rezultati (Tablica 2) su pokazali da postoji statistički značajna razlika u varijablama: lokus uzročnosti (najuspješniji i najmanje uspješan nastup), stabilnost (najuspješniji i najmanje uspješan nastup), osobna kontrola (najuspješniji nastup) i vanjska kontrola (najmanje uspješan nastup). Na varijablama osobna kontrola- situacija najmanje uspješnog nastupa i vanjska kontrola- situacija najuspješnijeg nastupa nije dobivena statistički značajna razlika s obzirom na dob sudionika. Punoljetni sudionici u većoj su mjeri vlastiti uspjeh i neuspjeh pripisivali internalno, od sudionika mlađih od 18. Također su uspješne i neuspješne rezultate atribuirali manje stabilnim uzrocima od maloljetnih sudionika. Rezultati na kontrolabilnosti nisu toliko jednoznačni. Sudionici mlađi od 18 godina donosili su više izvana kontrolabilne atribucije kod najmanje uspješnog nastupa od sudionika starijih od 18 te donosili manje osobno kontrolabilne atribucije kod najuspješnijeg nastupa od punoljetnih sportaša. Ovi rezultati djelomično potvrđuju postavljenu hipotezu.

Nakon toga t-testom za nezavisne uzorke ispitali smo postoje li razlike između sudionika na dimezijama pozitivnog i negativnog perfekcionizma s obzirom na dob i spol. Rezultati analiza pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika ni na jednoj dimenziji perfekcionizma s obzirom na spol sudionika (pozitivni perfekcionizam $t(152)=-1,611$; $p>,05$; negativni perfekcionizam $t(152)=-1,355$; $p>,05$). S obzirom na dob sudionika analiza je pokazala postojanje razlike između starijih i mlađih od 18 godina na obje dimenzije perfekcionizma. Stariji sportaši ($M=79,947$; $SD=7,723$) imali su izraženiji pozitivni perfekcionizam ($t(152)=-3,707$; $p<,01$) od mlađih sportaša ($M=74,846$;

SD=9,263), dok je negativni perfekcionizam ($t(152)=2,241$; $p<,05$) bio izraženiji kod mlađih ($M=56,346$; $SD=10,198$) nego kod starijih sudionika ($M=52,632$; $SD=10,373$).

Nakon toga, sportaši su podijeljeni na način da skupinu adaptivnih perfekcionista ($N=43$) čine oni sportaši koji su na pozitivnom perfekcionizmu iznad medijana ($C=77$), a na negativnom ispod ($C=54,5$). Skupinu neadaptivnih perfekcionista ($N=43$) činili su oni sportaši koji su na negativnom perfekcionizmu iznad, a na pozitivnom ispod medijana dok su skupinu neperfekcionista ($N=28$) činili oni sportaši koji su na obje dimenzije bili ispod medijana. Sportaši koji su na obje dimenzije imali rezultate iznad medijana ($N=40$) nisu uzeti u daljnju obradu zbog nejasne prirode njihovog perfekcionizma, a u skladu s preporukama istraživača u ovom području.

Tablica 3.

Deskriptivna statistika i rezultati Kruskal-Wallisovog testa za dimenzije atribucija
uspjeha/neuspjeha kod tri grupe sportaša

Dimenzija	Situacija	Grupa	N	M	SD	MR	χ^2	p
Lokus	uspješni	adaptivni	4	21.	4.0	73.	16.86	.001*
			3	8	3	7	5	*
		neadaptivni	4	17.	4.8	46.		
			3	8	3	1		
	neuspješni	neperfekcionista	2	17.	5.8	50.		
		i	8	9	8	3		
		adaptivni	4	17.	5.8	61.	2.934	.423
			3	7	6	6		
		neadaptivni	4	17.	3.8	50.		
			3	1	4	7		
Stabilnost	uspješni	neperfekcionista	2	18.	5.0	61.		
		i	8	2	2	6		
		adaptivni	4	13.	6.0	56.	0.530	.911
			3	6	6	3		
		neadaptivni	4	13.	3.9	60.		
			3	9	1	3		
		neperfekcionista	2	13.	5.2	55.		
		i	8	4	4	1		

Osobna kontrola	neuspješni	adaptivni	4	7.4	4.0	39.	25.86	.000*
			3		3	6	1	*
		neadaptivni	4	12.	4.3	75.		
			3	4	4	8		
	uspješni	neperfekcionista	2	9.9	4.0	56.		
			8		5	9		
		adaptivni	4	21.	4.5	73.	17.45	.001*
			3	9	7	3	3	*
		neadaptivni	4	17.	4.9	43.		
			3	8	6	9		
		neperfekcionista	2	19.	4.8	54.		
			8	4	2	1		
Vanjska kontrola	neuspješni	adaptivni	4	18.	5.9	62.	3.955	.072
			3	8	8	7		
		neadaptivni	4	16.	4.6	49.		
			3	8	9	6		
		neperfekcionista	2	18.	6.4	61.		
			8	3	9	6		
	uspješni	adaptivni	4	12.	6.7	53.	4.286	.155
			3	4	3	1		
		neadaptivni	4	14.	4.7	65.		
			3	4	0	5		
		neperfekcionista	2	11.	6.1	50.		
			8	4	9	5		
	neuspješni	adaptivni	4	10.	6.6	51.	8.299	.026*
			3	5	2	1		
		neadaptivni	4	13.	5.0	68.		
			3	1	5	9		
		neperfekcionista	2	10.	5.2	49.		
			8	0	9	8		

*p<.05 **p<.01

Kako bismo ispitali postoje li razlike u donošenju atribucija za uspjeh i neuspjeh između adaptivnih i neadaptivnih perfekcionista te neperfekcionista proveli smo neparametrijski Kruskal Wallisov test koji odgovara nezavisnoj analizi varijance. Rezultati su prikazani u Tablici 3. Navedene skupine značajno se razlikuju na

dimenzijama lokus i osobna kontrola za najuspješniji nastup, te na dimenzijama stabilnost i vanjska kontrola za najmanje uspješan nastup. U ostalim situacijama razlike nisu dosegle razinu statističke značajnosti. Rezultati usporedbe u parovima pokazali su da na dimenziji lokusa uzročnosti za najuspješniji nastup adaptivni perfekcionista postižu statistički značajno viši rezultati od neadaptivnih perfekcionista ($p < ,01$) i neperfekcionista ($p < ,05$), dok se razlika između neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista na ovoj dimenziji nije pokazala statistički značajnom. Na dimenziji stabilnost za najmanje uspješan nastup pokazalo se da neadaptivni perfekcionista postižu statistički značajno viši rezultat od adaptivnih perfekcionista ($p < ,01$), a razlike između adaptivnih perfekcionista i neperfekcionista te neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista nisu statistički značajne. Kod osobne kontrole za najuspješniji nastup adaptivni perfekcionista postižu statistički značajno viši rezultat od neadaptivnih perfekcionista ($p < ,01$) i neperfekcionista ($p < ,05$), dok razlika između neadaptivnih perfekcionista i neperfekcionista nije bila statistički značajna. Na dimenziji vanjske kontrole za najmanje uspješan nastup rezultati su pokazali da neadaptivni perfekcionista postižu statistički značajno veći rezultat od adaptivnih perfekcionista ($p < ,05$), dok razlike između neperfekcionista i adaptivnih te neadaptivnih perfekcionista nisu dosegle razinu značajnosti.

RASPRAVA

Kako bismo mogli ispitivati atribucije koje ljudi donose za vlastiti uspjeh i neuspjeh, vrlo je važno uključiti situacije u kojima se ti ishodi mogu jasno i objektivno izmjeriti. Međutim, iako natjecanja u sportu obično rezultiraju jasnim poretom, dojam samih natjecatelja o tome koliko su bili uspješni ne mora nužno ovisiti o tome koje su mjesto osvojili. Zbog toga smo u ovom istraživanju odlučili otići korak dalje i ispitati atribucije koje sportaši donose za svoj najuspješniji i najmanje uspješan nastup na natjecanjima oslanjajući se isključivo na njihovu procjenu uspješnosti.

U sklopu prvog problema, u ovom nas je istraživanju zanimalo razlikuju li se atribucije postignuća koje sportaši donose za svoj najuspješniji i najmanje uspješan nastup. Rezultati statističke analize pokazali su da su se atribucije koje su donosili sportaši u ovom istraživanju značajno razlikovale na svim dimenzijama atribucija.

Sudionici su za svoj najuspješniji nastup donosili više internalne, stabilne i osobno kontrolabilne atribucije, što je u skladu sa hipotezom te literaturom (Hamilton i Jordan, 2000; Rees, 2007). Međutim, sudionici su također smatrali i da je razina vanjske kontrole kod njihovog najuspješnijeg nastupa značajno veća nego kod najneuspješnijeg nastupa. To nije u potpunosti u skladu s literaturom u kojoj se poželjnim smatra atribuiranje uspjeha faktorima koji su u manjoj mjeri podložni vanjskoj kontroli nego kada se traže razlozi za neuspjeh (Hanrahan i Cerin, 2003). U istraživanju sličnom našem Furst i Santamaria (1994) nisu našli razliku na dimenziji vanjske kontrole, kao ni na dimenziji stabilnosti između najuspješnije i najmanje uspješne utrke u karijeri kod trkača, a Hamilton i Jordan (2000) nisu našli razliku samo na dimenziji vanjske kontrole. S druge strane, istraživanje koje su proveli De Michele, Gansneder i Solomon (1998) na hrvačima pokazalo je da su oni s uspješnim ishodom na natjecanju donosili više internalne, stabilne, osobno i vanjsko kontrolabilne atribucije od onih neuspješnih. Ovakvo donošenje atribucija u potpunosti je sukladno sa našim rezultatima. Objašnjenje za to možemo tražiti u sličnosti uzorka jer je hrvanje također borički sport u kojem se natjecanja odvijaju po sličnom sistemu kao i kod sportova korištenih u ovom istraživanju. Grove i sur. (1991; prema DeMichele i sur. 1998) pretpostavili su da se atribucije mogu donositi različito ovisno o situaciji, a različite vrste sportova predstavljaju različite situacije u kojima se nalaze sportaši tijekom natjecanja. U boričkim sportovima koji se odvijaju po principu jedan na jedan na rezultat ne utječu samo vlastiti postupci sportaša nego i postupci te reakcije protivnika s kojima se bore. Moguće je da sportaši u našem istraživanju, kao i u istraživanju provedenom na hrvačima, smatraju kako je njihov uspjeh pod njihovom kontrolom ali i pod većim utjecajem protivnika te načina na koji suci dodjeljuju bodove nego neuspjeh.

Jedno od pitanja na koje smo željeli odgovoriti ovim istraživanjem bilo je donose li sportaši atribucije u vlastitu korist. Sudionici u našem istraživanju smatrali su da uzroci vezani uz njihove najuspješnije nastupe u većoj mjeri proizlaze iz njihovih vlastitih osobina nego uzroci najneuspješnijih nastupa. Ovo je u skladu sa mnogim prijašnjim istraživanjima (prema Furst i Santamaria, 1994), a događa se vjerojatno zato jer sportaši na natjecanjima očekuju uspjeh pa imaju tendenciju pripisivati ga sebi u većoj mjeri nego neuspjeh koji ne očekuju. Kada se neuspjeh dogodi unatoč uloženom trudu situacija implicira da je na ishod moralo utjecati nešto drugo, a takve će nepoželjne i neočekivane

ishode ljudi u manjoj mjeri povezivati sa ponašanjem koje je do njih dovelo nego što će to raditi kada dođe do uspjeha (Miller i Ross, 1975; prema Hewstone, 1998). Ako pogledamo aritmetičke sredine naših rezultata na dimenziji lokusa kontrole u situaciji najuspješnijeg ($M=19,24$) i najmanje uspješnog nastupa ($M=17,31$) možemo vidjeti da se obje nalaze iznad broja 15 koji predstavlja središnju vrijednost dimenzije. Ukoliko je vrijednost veća od tog broja lokus uzročnosti je internalni, što je kod nas slučaj u obje situacije. Prema tome možemo zaključiti da, iako postoji značajna razlika u lokusu uzročnosti između najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa kod sportaša u našem istraživanju, oni imaju tendenciju i uspjeh i neuspjeh pripisati unutarnjim faktorima. Atribucije u vlastitu korist sastoje se od dvije vrste pogreške, a u našem je istraživanju potvrđena je samo pogreška „*samouzdizanja*“, jer naši sudionici nisu svoj neuspjeh pripisivali eksternalnim uzrocima. Ovaj nalaz u skladu je s drugim istraživanjima u sportu koja su također potvrdila samo ovu pogrešku unutar atribucija u vlastitu korist (Miller i Ross, 1975; prema Cox, 2005; Polman i sur., 2007). U skladu s tim, Mark i sur. (1984; prema Cox, 2005) predlažu novu formulaciju pogreške „*samouzdizanja*“ koja upućuje na primarno unutarnje atribucije sportaša u slučaju uspjeha i neuspjeha. Pri tome sportaši koriste unutarnje atribucije uspjeha jer one pridonose jačanju ega, a unutarnje atribucije neuspjeha kako se ne bi smatralo da traže opravdanja za nedostatak uspjeha. Neka istraživanja pokazala su da sportaši zaista imaju tendenciju i uspjeh i neuspjeh pripisivati unutarnjim faktorima (Hamilton i Jordan, 2000; Grove i sur. 1991; prema Aldrige i Islam, 2012). Zbog toga smo, uz lokus uzročnosti, u obzir uzeli i rezultate na dimenzijama stabilnosti i kontrolabilnosti te zaključili da su naši sudionici donosili atribucije u vlastitu korist, odnosno da su svoje uspjehe pripisivali stabilnijim i kontrolabilnijim faktorima nego neuspjehe. Ovakav rezultat u skladu je sa literaturom (Grove, Hanrahan i McInman, 1991; Mark, Mutrie, Brooks i Harris, 1984; prema Aldrige i Islam, 2012) koja predlaže da se kod zaključivanja o donošenju atribucije u vlastitu korist trebaju gledati i druge dimenzije.

Na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da sportaši koji su sudjelovali u ovom istraživanju djelomično donose atribucije na način koji literatura smatra poželjnim za situacije postignuća. Oni svoje pobjede atribuiraju više internalno, stabilno i osobno kontrolabilno nego poraze. Međutim isto tako smatraju i da su njihovi uspjesi pod većom kontrolom drugih ljudi nego njihovi porazi. Nadalje, imaju tendenciju i uspjeh i neuspjeh

pripisati internalnim faktorima što je možda ugrožavajuće za njihovo samopoštovanje (Weiner i sur. 1978, 1979; prema Hewstone, 1998) te utječe na njihove emocionalne reakcije jer internalne atribucije povećavaju emocionalne reakcije ponosa kod uspjeha i srama kod neuspjeha (Weiner i sur. 1972; prema Kelley i Michela, 1980). Međutim, to isto tako predstavlja poželjan obrazac preuzimanja odgovornosti i za neuspjehe umjesto traženja izgovora. U očuvanju samopoštovanja te očekivanju uspjeha u budućnosti pomažu im dimenzije stabilnosti i kontrolabilnosti (Kelley i Michela, 1980; Holschuh i sur. 2001) pa naši sportaši donose stabilnije i kontrolabilnije atribucije za uspjeh, što zajedno sa internalnim lokusom predstavlja atribuciju u vlastitu korist. Ovakav se obrazac atribucija smatra zdravim i poželjnim, a sportaši koji ga izražavaju često imaju višu razinu izvedbe kao i upornosti (Hanrahan i Cerin, 2009).

Drugi problem u ovom istraživanju bio je ispitati razlikuju li se atribucije koje donose sportaši s obzirom na spol i dob natjecatelja. Rezultati analize s obzirom na spol sudionika pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika na niti jednoj dimenziji, odnosno da sportaši i sportašice donose jednake atribucije u obje situacije. Ovo nije u skladu sa postavljenom hipotezom kao ni s rezultatima brojnih istraživanja atribucija u sportu (White, 1993, Riordan i sur. 1985 prema Morgan i sur. 1996; Boyer, 1993; prema Cox, 2005; Hamilton i Jordan, 2000). Međutim, nalazi istraživanja o utjecaju spola na donošenje atribucija nekonzistentni su te postoje i brojna istraživanja koja ovu razliku nisu dobila (Polman i sur. 2007; Morgan i sur. 1996; Hanrahan i Cerin, 2009). Objašnjenje za to, kao i rezultate koje smo mi dobili, možemo tražiti u nekoliko razloga: 1) Generalna je pretpostavka da su borilački sportovi prikladniji za dječake i muškarce nego za žene, a činjenica je da je njihovo članstvo u klubovima relativno brojnije. Moguće je da sportašice koje odabiru baviti se borilačkim sportom imaju i neke specifične karakteristike (više samopoštovanje, egalitarnije stavove prema rodnim ulogama, veću ambiciju te orijentaciju ka postignuću...) zbog čega tipične spolne razlike nisu dobivene u ovom slučaju. 2) Faktori koji su općenito nužni za uspjeh u bilo kojem sportu (trud, sposobnosti, motivacija, samopouzdanje, upornost...) isti su za oba spola. Žene koje sudjeluju u sportu očekuju uspjeh isto kao i muškarci, pogotovo ako u obzir uzmemo činjenicu da se natjecanja održavaju odvojeno s obzirom na spol. Zbog toga ne postoji nikakav razlog da se žene osjećaju manje sposobnima od muškaraca; 3) U specifičnim dimenzijama postignuća spolne razlike nisu utvrđene u područjima

relevantnim za sudionike (školski uspjeh), dok su utvrđene u artifičijelnim zadacima (anagrami, slagalice i sl.) (Deaux i Emswiler, 1974; Etaugh i Brown, 1975; Feather i Simon, 1975; prema Kamenov, 1991). Brojna istraživanja u kojima je dobivena razlika s obzirom na spol rađena su u laboratorijskim uvjetima gdje su se ispitivane varijable mogle kontrolirati, dok se u našem istraživanju situacija odnosila na stvarnu situaciju postignuća koja je vrlo važna za sudionike.

Unutar drugog problema željeli smo ispitati i razlikuju li se naši sudionici s obzirom na dob u atribucijama koje donose. Naši rezultati djelomično su potvrdili postavljene hipoteze pa su tako stariji sportaši i uspjeh i neuspjeh u većoj mjeri pripisivali internalnim i nestabilnim faktorima od mlađih sportaša. Uz to, stariji su sudionici smatrali da imaju više osobne kontrole nad uspjehom, te da je njihov neuspjeh manje kontroliran izvana nego što su to mislili mlađi sudionici. Iako su prošla istraživanja pokazala nekonzistentne rezultate, kada su razlike u dobi postojale dobiveno je da stariji sudionici donose više unutarnje atribucije (Jambor i Rudisill 1992; prema Cox, 2005) čak i kod negativnih događaja kao što je neuspjeh (Khodayarifard i sur. 2006) što su potvrdili i rezultati našeg istraživanja. Moguće je da je razlog za to povezan s godinama iskustva u sportu te da su stariji natjecatelji u većoj mjeri naučili preuzimati odgovornost i za svoje neuspjehe ili da upravo takvi sportaši duže ostaju u sportu. Kako je to, u slučaju neuspjeha koji pripisujemo internalno, potencijalno štetno za samopoštovanje, moguće je da oni s godinama iskustva i razvojem usvajaju ideju o nestabilnosti neuspjeha koja im omogućava da unatoč lošem ishodu ipak očekuju uspjeh u budućnosti. S druge strane, stabilne atribucije uspjeha smatraju se poželjnima jer podrazumijevaju da će se taj uspjeh ponoviti. Budući da su rezultati ovog, ali i drugih istraživanja pokazali da stariji sudionici svoj uspjeh smatraju manje stabilnim od mlađih sudionika, moguće je da su s iskustvom i sazrijevanjem postali svjesni činjenice da ishodi koji slijede iz natjecanja nisu nepromjenjivi. Također postoji mogućnost da oni očekivanja budućeg uspjeha ne temelje nužno na stabilnosti ishoda nego na kontrolabilnosti (Forsyth and McMillan 1981; prema Holschuh i sur. 2001). Budući da su neuspjesi i uspjesi u sportu česti, sportaši sa iskustvom nauče da je poželjno smatrati kako su oni pod vlastitom kontrolom radije nego pod kontrolom vanjskih faktora na koje ne možemo utjecati. Zbog toga smo pretpostavili višu razinu kontrolabilnosti kod starijih sudionika što se i pokazalo u situaciji najuspješnijeg nastupa za dimenziju personalne kontrole, ali ne i kod najnesuđenijeg

gdje razlika nije nađena. S druge strane, mlađi sudionici donosili su više izvana kontrolabilne atribucije za najmanje uspješan nastup, dok kod najuspješnijeg na ovoj dimenziji nije bilo razlike. Prema tome možemo zaključiti da mlađi i stariji sudionici smatraju da imaju jednaku razinu osobne kontrole za najneuspješniji nastup, te vanjske kontrole za najuspješniji. Budući da istraživanja o utjecaju dobi na donošenje atribucija u sportu nisu niti brojna niti konzistentna u svojim rezultatima, smatramo da je nužno provesti detaljnije istraživanje u kojem će se uključiti sudionici od dobi kada počinju sa natjecanjima do dobi kada završavaju.

Osim razlika u dobi i spolu kod atribucija, u sklopu drugog problema željeli smo ispitati postoje li one i na dimenzijama pozitivnog i negativnog perfekcionizma. Rezultati analiza pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika na niti jednoj dimenziji perfekcionizma s obzirom na spol sudionika što je u skladu sa hipotezom te prijašnjim istraživanjima (Lauri Korajlija, 2005, Flett i sur., 1998). Razlog za to možemo tražiti u samom razvoju perfekcionizma koji je neovisan o spolu osobe. Flett i Hewitt (2002) predlažu model koji pretpostavlja da se perfekcionizam razvija pod utjecajem vanjskih (roditeljski utjecaj i okolinski utjecaji) i osobnih faktora (temperament, privrženost). Razlike u izraženosti ta dva faktora dovode do različito razvijenih pojedinih dimenzija perfekcionizma. Također su važni i trenutni životni uvjeti (npr. kompetitivna i zahtjevna škola ili posao) što može dodatno potaknuti razvoj perfekcionizma. Slade i Owens (1998) smatraju da je za razvoj i održavanje perfekcionizma najvažnije potkrepljenje, te da stabilnost perfekcionizma ovisi o konstantnosti okolinskih uvjeta. Sve to u jednakoj mjeri može utjecati na muške i ženske osobe, što je naše istraživanje i pokazalo. S obzirom na dob sudionika analiza je pokazala postojanje razlike između starijih i mlađih od 18 godina na obje dimenzije perfekcionizma. Stariji sportaši imali su izraženiji pozitivni perfekcionizam od mlađih sportaša, dok je negativni perfekcionizam bio izraženiji kod mlađih nego kod starijih sudionika što je u skladu sa postavljenom hipotezom. To bi moglo značiti da perfekcionizam, koji općenito karakterizira postavljanje visokih standarda, kod sportaša prelazi iz negativnog u pozitivan pod utjecajem sazrijevanja, ali i iskustva te konstantnog suočavanja sa jasnim ishodima svog ponašanja. Naime, sportaši se ponekad i svaki tjedan susreću s jasnim uspjesima i neuspjesima dok se istovremeno od njih traži savršena izvedba koja podrazumijeva uspjeh. Zbog toga je moguće da

razviju težnju za uspjehom umjesto da se koncentriraju isključivo na izbjegavanje neuspjeha, te da nauče postavljati svoje ciljeve realistično i dostižno što im omogućuje da ih i ostvare. Tako mogu uživati u svojim uspjesima, ali i učiti iz svojih neuspjeha. S druge strane, ako sportaši imaju visoki negativni perfekcionizam to znači i da sve svoje ishode smatraju neuspješnima te je vjerojatno da oni niti neće ostati u sportu ukoliko se takvo razmišljanje ne promijeni. Naime, njima niti u jednom slučaju sport ne predstavlja zadovoljstvo, a vjerojatnije je i da će iskazivati smanjenu razinu samopoštovanja, negativan afekt te anksioznost što su sve karakteristike za koje se pokazalo da odmažu izvedbi u sportu. Prema tome, oni će ili odustati od sporta uslijed konstantnog neuspjeha ili će svoje težnje za visokom razinom postignuća naučiti usmjeravati u korisnom smjeru. Budući da razvoj perfekcionizma od djetinjstva do odrasle dobi još uvijek nije dovoljno istražen niti objašnjen, nije istražena ni njegova stabilnost kao ni usporedivost konstrukata između različitih dobnih skupina. Zbog toga je važno da buduća istraživanja svakako u obzir uzmu i utjecaj dobi, koji se u našem istraživanju pokazao značajnim. Nažalost, zbog malog broja ispitanika nismo bili u mogućnosti detaljnije istražiti prirodu ove povezanosti.

Kako bismo odgovorili na treći problem ispitali smo razlikuju li se međusobno sportaši adaptivni i neadaptivni perfekcionista te neperfekcionista s obzirom na atribucije uspjeha i neuspjeha koje donose. Rezultati analize pokazali su da kod najuspješnijeg nastupa adaptivni perfekcionista donose internalnije atribucije za koje smatraju i da su više pod njihovom kontrolom od druge dvije skupine. S druge strane, kod neuspješnih nastupa neadaptivni perfekcionista donose stabilnije i više izvana kontrolabilne atribucije od adaptivnih perfekcionista. Ovi rezultati u skladu su sa postavljenom hipotezom na onim dimenzijama gdje su dostigli razinu statističke značajnosti. Budući da adaptivni perfekcionizam predstavlja poželjne i korisne aspekte ovog konstrukta logično je zaključiti da će takvi sportaši za svoje nastupe donositi atribucije za koje se pokazalo da su također poželjne i korisne. S druge strane, oni sportaši koji imaju izraženije negativne aspekte perfekcionizma vjerojatno će imati tendenciju donositi atribucije koje su štetne za njihovu izvedbu.

Naše je istraživanje potvrdilo da pojedinci sa izraženim i dostižnim visokim standardima postignuća imaju tendenciju svoje uspjehe pripisivati internalnim faktorima

(Brown i sur. 1999 prema Neumeister, 2004; Becker, 2008) u većoj mjeri od neadaptivnih perfekcionista, ali i sportaša koji nisu perfekcionista. Drugim riječima, naši rezultati potvrdili su veću izraženost pogreške „*samouzdizanja*“ kod adaptivnih u odnosu na druge dvije skupine. Ova se razlika možda javila pod utjecajem povezanosti oba konstrukta (atribucija i perfekcionizma) sa samopoštovanjem (Weiner i sur. 1978, 1979; prema Hewstone, 1998; Pokrajac- Bulian i sur. 2008; prema Greblo, 2012; Čerenšek, 2012) gdje je neadaptivni perfekcionizam, kao i pripisivanje uspjeha eksternalnim faktorima, povezan sa nižim samopoštovanjem. Uz to, potvrdili smo i da sportaši s visokim, ali realističnim očekivanjima od sebe u većoj mjeri smatraju da je njihov uspjeh pod njihovom kontrolom te da na njega mogu utjecati svojim trudom i radom. Takvo im razmišljanje (prema Holschuh i sur. 2001; Stroeber i Otto, 2006) može pomoći kod očekivanja da će se uspjeh ponoviti i u budućnosti. Za razliku od adaptivnih, neadaptivni perfekcionista ne očekuju uspjeh u budućnosti (Ennis i Cox, 2002; prema Greblo, 2012; Stroeber i Otto, 2006), a takav je obrazac očekivanja povezan sa stabilnim atribucijama neuspjeha (Kelley i Michela, 1980). Naše istraživanje potvrdilo je ovu razliku na dimenziji stabilnosti što ukazuje na to da adaptivni perfekcionista svoj neuspjeh ne smatraju indikatorom nesposobnosti (koja predstavlja stabilnu atribuciju), već ga doživljavaju kao smjernicu koja im ukazuje da se moraju više truditi ili promijeniti strategiju (Slade i Iwens, 1998; prema Greblo, 2012). Nadalje, iz rezultata možemo zaključiti da sportaši koji postavljaju nerealno visoke ciljeve i u tome traže opravdanje za mogući neuspjeh smatraju i da je on u većoj mjeri kontroliran izvana od onih sportaša koji taj neuspjeh doživljavaju samo kao povratnu informaciju o svojoj izvedbi. Takav način donošenja atribucija kod neadaptivnih perfekcionista možemo objasniti rezultatima istraživanja koje su proveli Hewitt i Flett (1991), te su dobili da je dimenzija vanjske kontrole povezana sa izvana očekivanim perfekcionizmom koji je posljedica straha od neuspjeha.

Prijašnja istraživanja (Hewitt i sur. 1989; prema Flett i sur. 1998) pokazala su da je samookrivljavanje često kod perfekcionista, pogotovo nakon doživljenog neuspjeha koji je kod pozitivnog perfekcionizma povezan sa eksternalnim, a kod negativnog sa internalnim atribucijama neuspjeha (Anshel i Mansouri, 2005; Becker, 2008). Naše istraživanje nije potvrdilo ovu razliku te je moguće da samookrivljavanje za neuspjeh nije u većoj mjeri izraženo kod neadaptivnih perfekcionista jednostavno zato jer je ono

izraženo kod svih sportaša općenito, pa čak i neperfekcionista. Kao što smo ranije naveli, pripisivanje i uspjeha i neuspjeha unutarnjim uzrocima kod sportaša potvrđeno je u istraživanjima (Hamilton i Jordan, 2000) i smatra se poželjnim jer podrazumijeva preuzimanje odgovornosti za ishode svog ponašanja. Ne postojanje razlika na nekim dimenzijama možda se može objasniti i time da neadaptivni perfekcionista imaju tendenciju neuspjehom proglasiti sve što ne zadovoljava njihove (nerealne) kriterije savršene izvedbe (Enns i Cox, 2002; prema Greblo, 2012). Oni će u slučaju ostvarivanja ciljeva svoje kriterije smatrati nedovoljno visokima pa će biti nezadovoljni svojim rezultatom bez obzira da li se radilo o uspjehu ili neuspjehu. Takvi sportaši željeti će izbjeći neuspjeh pod svaku cijenu jer im je ishod natjecanja u najvećoj mjeri pokazatelj toga koliko vrijede, ali će ga i stalno doživljavati jer njima ni postizanje ciljeva ne predstavlja uspjeh. Prema tome, moguće je da su se neadaptivni perfekcionista u našem istraživanju prisjetili „najuspješnijeg“ rezultata u svojoj karijeri koji svejedno smatraju neuspješnim. U skladu sa time, moguće je da su se atribucije neadaptivnih perfekcionista na onim dimenzijama gdje nije nađena razlika jednostavno izjednačile s onima adaptivnih ili neperfekcionista baš zbog toga što oni i najuspješniji i najmanje uspješan nastup možda doživljavaju kao neuspješan u odnosu na njihove visoke kriterije koje još nisu dostigli.

Metodološka ograničenja istraživanja

Osnovno ograničenje ovog istraživanja je mali uzorak ispitanika koji predstavlja samo sportaše iz tri borilačka sporta. U našem smo istraživanju uključili adolescente i mlađe odrasle osobe, ali nedostatak je donja dobna granica od 16 godina koja nam nije omogućila uvid u atribucije koje donose djeca. Smatramo da je važno u budućim istraživanjima ispitati i mlađe sportaše, pogotovo zato što su oni u sportu i najbrojniji članovi. Nadalje, bilo bi korisno ispitati i natjecatelje iz drugih sportova, posebno timskih. Mi smo u našem istraživanju koristili sportaše natjecatelje, ali nismo posebno ispitali atribucije i perfekcionizam kod vrhunskih sportaša. Takvo istraživanje bilo bi od posebne koristi za identificiranje poželjnih oblika atribucija i perfekcionizma. Uz atribucije sportaša, posebno je važno ispitati kakve atribucije za iste događaje donose sportaši, njihovi treneri te roditelji. Također, osim perfekcionizma atribucije su povezane i sa brojnim drugim konstruktima što bi se svakako trebali istražiti na uzorku hrvatskih

sportaša (samopoštovanje, motivacija, samoeфикаsnost, emocije, očekivanje budućeg uspjeha...)

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kakve atribucije sportaši donose za uspjeh i neuspjeh te u kakvom su te atribucije odnosu s perfekcionizmom. Također, ispitali smo i kako se rezultati na ovim dimenzijama razlikuju s obzirom na spol i dob sudionika.

U skladu sa očekivanjima, rezultati su pokazali da sportaši donose više internalne, stabilne i osobno kontrolabilne atribucije za uspjeh u odnosu na neuspjeh. Razlika u istom smjeru dobivena je i na dimenziji vanjske kontrole što nije u skladu sa hipotezom.

Nakon podjele ispitanika po skupinama na adaptivne i neadaptivne perfekcionista te neperfekcionista temeljem njihovog rezultata na obje dimenzije perfekcionizma, rezultati analize pokazali su da kod najuspješnijeg nastupa adaptivni perfekcionista donose internalnije atribucije za koje smatraju i da su više pod njihovom kontrolom od druge dvije skupine. S druge strane, kod neuspješnih nastupa neadaptivni perfekcionista donose stabilnije i više izvana kontrolabilne atribucije od adaptivnih perfekcionista. Rezultati ove analize u skladu su s postavljenom hipotezom na onim dimenzijama gdje su dosegli razinu statističke značajnosti.

Na kraju, djelomično su potvrđene očekivane razlike u dobi kod atribucija pa su tako stariji ispitanici donosili više internalne i nestabilne atribucije za uspjeh i neuspjeh, više osobno kontrolabilne atribucije za uspjeh te manje izvana kontrolabilne atribucije za neuspjeh od mlađih sudionika. Također, stariji su ispitanici imali izraženiji pozitivni te manje izražen negativni perfekcionizam što smo i očekivali. Nisu utvrđene razlike u spolu niti kod jednog konstrukta.

LITERATURA

- Aldridge, L.J. i Islam M.R. (2012). *Cultural differences in athlete attributions for success and failure: the sports pages revisited*. International Journal of Psychology, 47(1), 67-75.
- Allen, M. (2012). *A systematic review of content themes in sport attribution research:1954–2011*. International Journal of Sport and Exercise Psychology 10 (1), 1-8.
- Allen, M.S., Jones, M.V. i Sheffield, D. (2009). *Causal attribution and emotion in the days following competition*. Journal of Sports Sciences, 27(5), 461–468.
- Anshel, M.H. i Mansouri, H. (2005). *Influences of Perfectionism on Motor Performance, Affect, and Causal Attributions in Response to Critical Information Feedback*. Journal of Sport Behavior, 28 (2), 99-124.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akret, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Beyer, S. (1998). *Gender Differences in Causal Attributions by College Students of Performance on Course Examinations*. Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social, 17 (4), 346-358.
- Cox, R. H. (2005). *Psihologija sporta: koncepti i primjene*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Čerenšek I. (2012). *Perfekcionizam, natjecateljska anksioznost, uspjeh i zadovoljstvo uspjehom kod adolescenata sportaša*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- De Michele P.E., Gansneder, B. i Solomon G.B. (1998). *Success and failure attributions of wrestlers: Further evidence of the self-serving bias*. Journal of Sport Behavior 8.
- Erceg Jugović, I. i Lauri Korajlija, A.(2012). *Povezanost ispitne anksioznosti s perfekcionizmom*. Psihologijske teme 21, 299-316.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. (2002). *Perfectionism; Theory, research and treatment*. Washington, DC: : American Psychological Association.
- Flett, G.L., Hewitt, P.L, Blankstein, K.R. i Pickering, D. (1998). *Perfectionism in Relation to Attributions for Success or Failure*. Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, 17 (2/3), 249-262.
- Forsyth, D.R. i McMillan, J.H. (1981). *Attributions, Affect, and Expectations: A Test of Weiner's Three-Dimensional Model*. Journal of Educational Psychology 73 (3), 393-403.
- Furst, D.M. i Santamaria, V.L. (1994). *Distance runners causal attributions for most successful and least successful races*. Journal of Sport Behaviour 17 (1) ,43.
- Gordon, R. (2008). *Attributional style and athletic performance: Strategic optimism and defensive pessimism*. Psychology of Sport and Exercise 9, 336-350.

- Greblo, Z. (2012). *Što se skriva iza pojma "perfekcionizam"? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma*. Psihologijske teme 21, 195-212.
- Hamilton, P.R. i Jordan, S.J. (2000). *Most Successful and Least Successful Performances: Perceptions of Causal Attributes in High School Track Athletes*. Journal of Sport Behavior, 23(3), 245.
- Hanrahan, S.J. i Cerin, E. (2009). *Gender, level of participation, and type of sport: Differences in achievement goal orientation and attributional style*. Journal of Science and Medicine in Sport 12, 508–512.
- Hewitt, P. L., i Flett, G. L. (1991). *Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment and association with psychopathology*. Journal of Personality and Social Psychology 60, 456-470.
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2001). *Uvod u socijalnu psihologiju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hewstone, M. (1998). *Causal Attribution: From cognitive processes to collective beliefs*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Holtschuh, J.P., Nist, S.L. i Olejnik, S. (2001). *Attributions to failure: the effects of effort, ability and learning strategy use on perceptions of future goals and emotional responses*. Reading Psychology, 22, 153–173.
- Horn, T. S. (2008). *Advances in sport psychology*. New York: Human Kinetics.
- Kamenov, Ž. (1991). *Neke determinante uspjeha i neuspjeha srednjoškolaca*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kapetanović, A. (2008). *Samopoštovanje i perfekcionizam kod srednjoškolke i studentica*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kelley, H.H. i Michela, J. L. (1980). *Attribution Theory and Research*. Annual Review of Psychology, 31, 357-501.
- Khodayarifard, M., Anshel, M.H. i Brinthaup, T.M. (2006). *Relationships Between Attributional Style and Trait Anxiety for Preadolescent Australian Boys and Girls*. Australian Journal of Educational & Developmental Psychology 6, 26-38.
- Lauri Korajlija, A. (2005). *Povezanost perfekcionizma i atribucijskog stila s depresivnošću i anksioznošću*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Mezulis, A.H, Abramson, L.Y, Hyde, J.S. i Hankin, B.L. (2004). *Is There a Universal Positivity Bias in Attributions? A Meta-Analytic Review of Individual, Developmental, and Cultural Differences in the Self-Serving Attributional Bias*. Psychological Bulletin 130(5), 711–747.

- Morgan, L.K., Griffin, J. i Heyward, V.H. (1996). *Ethnicity, Gender, and Experience Effects on Attributional Dimensions*. The Sport Psychologist 10, 4-16.
- Molnar, M. (2006). *Povezanost perfekcionizma sa samopoštovanjem i zadovoljstvom kvalitetom života*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Neumeister, K. L. (2004). *Interpreting Successes and Failures: The Influence of Perfectionism on Perspective*. Journal for the Education of the Gifted. 27 (4), 311–335.
- Pardačer, S.(2011). *Provjera pristranosti u atribuiranju uspjeha i neuspjeha u stvarnoj kviz-situaciji*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Pennington, D. (1996). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Polman, R., Rowcliffe, N, Borkoles, E. i Levy, A. (2007). *Precompetitive State Anxiety, Objective and Subjective Performance, and Causal Attributions in Competitive Swimmers*. Pediatric Exercise Science 19,39-50.
- Rees, T. (2007). *Main and interactive effects of attribution dimensions on efficacy expectations in sport*. Journal of Sports Sciences, 25, 473-480
- Reesa, T., Ingledewb, D.K. i Hardyc, L. (2005). *Attribution in sport psychology: seeking congruence between theory, research and practice*. Psychology of Sport and Exercise 6, 189–204.
- Rogers, W. S. (2003). *Social Psychology : Experimental and Critical Approache*. Berkshire: McGraw-Hill Education .
- Stolla, O., Laua, A. i Stoeber, J. (2008). *Perfectionism and performance in a new basketball training task: Does striving for perfection enhance or undermine performance?* Psychology of Sport and Exercise 9, 620–629.
- Stroeber, J. i Becker, C. (2008). *Perfectionism, achievement motives, and attribution of success and failure in female soccer players*. International Journal of Psychology, 43 (6), 980–987.
- Stoeber, J. i. Otto, K.(2006). *Positive Conceptions of Perfectionism: Approaches, Evidence, Challenges*. Personality & Social Psychology Review, 10 (4), 295-319.
- Terry-Short, L. A., Owens, R. G., Slade, P. D., i Dewey, M. E. (1995). *Postitive and negative perfectionism*. Personality and Individual Differences, 18, 663-668.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP.

Vrbešić, S. (2007). *Atribucije školskog uspjeha i neuspjeha s obzirom na rod i strah od ispitivanja*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Weiner, B. (1985.). *An Attributional Theory of Achievement Motivation and Emotion*. Psychological Review, 92(4), 548-573.

PRILOG

Tablica 4.

Rezultati Mann-Whitneyevog U-testa za dimenzije atribucija kod najuspješnijeg i najmanje uspješnog nastupa s obzirom na spol sudionika i raspored situacija

		Lokus		Stabilnost		Osobna kontrola		Vanjska kontrola	
		Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh
spol	U	2633,0	2701,0	2439,0	2627,0	2819,5	2527,0	2595,0	2648,0
	z	-,694	-,442	-1,415	-,717	-,002	-1,088	-,835	-,639
	p	,487	,659	,157	,473	,999	,267	,404	,523
situacija	U	2608,0	2408,0	2790,5	2694,0	2628,0	2556,0	2862,0	2602,5
	z	-1,152	-1,882	-,487	-,839	-1,079	-1,343	-,226	-1,174
	p	,249	,060	,626	,401	,280	,179	,821	,241

Tablica 5.

Rezultati Kruskal-Wallisovog testa za dimenzije atribucija uspjeha/neuspjeha s obzirom na vrstu sporta i način prikupljanja podataka

		Lokus		Stabilnost		Osobna kontrola		Vanjska kontrola	
		Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh	Uspjeh	Neuspjeh
sport	χ^2	2,062	,377	2,205	,844	,739	3,123	,158	1,002
	df	2	2	2	2	2	2	2	2
	p	,357	,828	,332	,656	,691	,210	,924	,606
način	χ^2	2,246	2,794	1,046	,317	3,121	,366	,248	,875
	df	2	2	2	2	2	2	2	2
	p	,325	,247	,593	,854	,210	,833	,883	,646